วารสารวิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย
ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 เมษายน – มิถุนายน 2563

การวิเคราะห์การบริหารการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21 ด้วยทฤษฎีการบริหารการศึกษาเชิงระบบ

Analyzing educational administration at the level of basic education in the 21st century With systemic educational management theory

สมบัติ โพธิ์หล้า[1]
พระมหาภาภิญโญ ภิญโญฤทธิ์[2]
ยุภาพร ยุภาศ[3]
เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร[4]

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการวิเคราะห์การบริหารการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21 โดยใช้ทฤษฎีบริหารการศึกษาเชิงระบบ (System Theory) สรุปได้ว่าการบริหารหรือการจัดการศึกษาอย่างเป็น รูปธรรมนั้นคือการให้ความสำคัญกับระบบการจัดการทุกขั้นตอน ได้แก่ ให้ความสำคัญกับปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Output) และผลกระทบ (Impact) ดังนั้น การดำเนินการ จัดการศึกษาอย่างเป็นระบบและมีระเบียบแบบแผนตามทฤษฎีเชิงระบบแล้ว ทุกอย่างที่เกิดขึ้นในวงการการศึกษาย่อมเป็นเครื่องมือพัฒนาคนและสังคมได้อย่างแท้จริงและมีทิศทางที่ชัดเจน

คำสำคัญ: การบริหารการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21, ทฤษฎีการบริหารการศึกษาเชิงระบบ

Abstract

The purpose of this article was to analyze the educational administration at the level of basic education in the 21st century by using the System Theory. The solution found that the educational management is the concrete form to focus on every step of the management system, including the importance of inputs, processes, outputs, and impacts. Therefore, the systematic management of education regulations according to system theory everything that happens on the education is truly a tool for developing people and society and has a clear direction.

Keywords: educational administration, basic education level in the 21st century, theory of systematic educational management

บทนำ

คำว่า “การศึกษาพื้นฐาน” (Basic Education) เป็นคำที่มีความหมายหลากหลาย ในสหรัฐอเมริกา การศึกษาพื้นฐานหมายถึง “การสอนให้มีทักษะในการสื่อสาร คิดคำนวณ และเข้าสังคม เพื่อให้บุคคลสามารถอ่านออกเขียนได้ คิดคำนวณเป็น สามารถค้นคว้าหาความรู้ต่อไป ได้รู้จักโลกแห่งการงาน หน่วยสวัสดิการ สังคม ทำงานกับนายจ้างได้รู้จักการบริโภคที่เหมาะสม รู้จักการปรับปรุงสุขภาพ” ตามความหมายนี้มุ่งถึงการศึกษาเบื้องต้นเป็นสำคัญองค์การยูเนสโก ซึ่งเป็นศูนย์รวมของนานาชาติในด้านการศึกษา ได้ให้คำนิยามการศึกษาพื้นฐานไว้ว่า “การศึกษาสำหรับคนทุกเพศทุกวัย ให้มีโอกาสได้เรียนความรู้ทั่วไปที่เป็นประโยชนแกชีวิต ปลูกฝังให้เกิดความอยากเรียนอยากรู้ มีทักษะในการเรียนด้วยตนเอง รู้จักถาม สังเกต วิเคราะห์ตระหนักว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น” และการศึกษาต้องมุ่งให้ตอบสนองความต้องการทางการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน ซึ่งรวมถึงการเรียนการสอนในระดับต้นซึ่งเป็นพื้นฐานให้แกการเรียนรู้

[1,2]นักศึกษา รป.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์) คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
[3]รองศาสตราจารย์ คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
[4]รองศาสตราจารย์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ขั้นต่อไป เช่น การศึกษาสำหรับเด็กวัยเริ่มต้น การศึกษาระดับประถม การสอนให้รู้หนังสือ ทักษะความรู้ทั่วไป ทักษะเพื่อการดำรงชีวิต สำหรับเยาวชนและผู้ใหญ่ ในบางประเทศ การศึกษาพื้นฐานยังขยายขอบเขตไปถึงระดับมัธยมด้วย ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า การศึกษาขั้นพื้นฐานมิได้หมายความจำกัดอยู่เฉพาะการศึกษาชั้นประถมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาชั้นต้นเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาซึ่งบุคคลส่วนใหญ่มีโอกาสได้เข้าเรียนด้วย (สาโรช บัวศรี, 2549)

ดังนั้นสภาพการจัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีจุดเด่นและจุดที่ควรพัฒนาให้ต้องนำมาสู่การวิเคราะห์ วิจารณ์กันอย่างมากมาย มีนักวิชาการทางการศึกษาหรือแม้แต่ผู้ที่อยู่นอกวงการการศึกษาแต่มีความสนใจในเรื่องการศึกษาได้ให้แนวคิดเพื่อมองการศึกษาไว้เป็นหลากหลายทัศนะ ยกตัวอย่างเช่น ร้อยตำรวจเอกหญิง อาภรณ์ รัตน์มณี กล่าวไว้ในบทความเรื่อง **“ทำไมระบบการศึกษาไทยจึงพัฒนาช้า”** ว่า “สำหรับการศึกษาในประเทศไทยหากดูจากสภาพที่เกิดขึ้นในสังคมหลาย ๆ ฝ่ายกำลังเข้าใจเป็นไปในแนวทางเดียวกันคือการศึกษากำลังมีปัญหา ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับ เด็กและเยาวชนไทยเปรียบเสมือนรากฐานทางสังคม ณ ปัจจุบันสะท้อนถึงความอ่อนแอที่เกี่ยวข้องของทุกภาคส่วน ทั้งสถาบันครอบครัวอ่อนแอ พื้นที่อบายมุขขาดการควบคุม อันเป็นปฐมเหตุของปัญหา พฤติกรรมเด็กและเยาวชน ไม่ว่าเป็นปัญหาติดห้างเที่ยวกลางคืน กินเหล้า สูบบุหรี่ และมีเพศสัมพันธ์ ก่อนวัยอันควร อันจะนำไปสู่ผลกระทบกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามมาอย่างมากมาย” และ **“ผลจากการติดตามการปฏิรูปการศึกษา โดยประเมินจากคุณภาพภายนอกสถานศึกษาจากการวิเคราะห์ผลการประเมินทั้งสามรอบ ตั้งแต่ปี 2544-2557”** การศึกษาขั้นพื้นฐานมีจำนวนโรงเรียนที่ไม่ผ่านการประเมิน ทั้งสามรอบ 1,755 แห่ง โดยหนึ่งในสาเหตุมาจากการโยกย้ายของผู้บริหาร หรือครู ซึ่งได้มีการเสนอแนะสถานศึกษาต้องสร้างคุณภาพในเชิงระบบ การจัดการเรียนการสอนของครูยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ยังมีคุณภาพอยู่ในระดับร้อยละ 39.2 การจัดกิจกรรมที่กระตุ้นผู้เรียนให้รู้จักคิด วิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดแก้ ปัญหาและตัดสินใจ มีคุณภาพอยู่ระดับ ร้อยละ 13.5 และครูสามารถนำผลการประเมินมาปรับการเรียน และเปลี่ยนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพเพียงร้อยละ 21.6 ของสถานศึกษาทั้งหมด การประเมินคุณภาพ ทางด้านผู้เรียนพบว่า ยังมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับต่ำมากในทุกกลุ่ม โดยเฉพาะความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ มีวิจารณญาณและความคิดสร้างสรรค์ มีคุณภาพระดับดีเพียงร้อยละ 11.1 และการมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีคุณภาพ ดีเพียงร้อยละ 26.5 ของสถานศึกษาทั้งหมด ส่วนผลการประเมินของผู้ตรวจราชการ พบว่า โครงสร้างการบริหารการศึกษาในส่วนกลางยังขาดการประสานเชื่อมโยงนโยบายและยุทธศาสตร์ ส่วนภูมิภาคพบว่าผู้แทนกระทรวงในจังหวัดยังไม่ชัดเจน การกระจายอำนาจไม่เป็นไปตามกฎหมาย ที่สำคัญครูจำนวนมากยังสอนแบบเดิม ขาดความรู้ในเนื้อหาวิชาและทักษะการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะครูในโรงเรียนขนาดเล็กขาดโอกาสพัฒนามาก เพราะไม่สามารถทิ้งห้องเรียนได้ การติดตามผลยังไม่เข้มแข็ง ไม่ได้ถูกนำมาใช้ ให้เป็นประโยชน์ ทางการศึกษา **สาเหตุที่ทำให้การศึกษาของไทยพัฒนาช้า วิเคราะห์ได้ดังนี้**

แม้จะมีความพยายามปฏิรูปการศึกษาตลอดช่วงเกือบ 2 ทศวรรษที่ผ่านมา การศึกษาไทยแทบไม่มีพัฒนาการและ **‘”3 ปัญหาเรื้อรัง”** ยังคงอยู่ ซึ่งประกอบด้วย (สำนักงานเลขานุการรัฐมนตรี. 2550: ออนไลน์)

1. คุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนตกต่ำ

ในประเด็นนี้ สามารถอธิบายได้ด้วย บทความเรื่อง **‘สถานการณ์ปัญหาคุณภาพการศึกษาไทย’** ที่เผยแพร่บนเว็บไซต์ **schoolofchangemakers.com** โดยวิพากษ์การศึกษาไทยในเรื่องคุณภาพการศึกษาไว้อย่างน่าสนใจว่า **‘ความเก่ง’** ของการศึกษาสากลมี 8 ด้าน ซึ่งความเป็นเลิศทางการศึกษาเป็นหนึ่งในนั้น แต่เป้าหมายการศึกษาไทยมุ่งเน้นความเป็นเลิศทางวิชาการ ทำให้เด็กที่เก่งด้านอื่นๆ ไม่ได้รับการยอมรับ และไม่มีความสุขจากการเรียน อีกทั้งความ **‘เก่ง’** ด้านวิชาการเพียงด้านเดียวทำให้ยากต่อการเชื่อมโยงกับโลกและสังคมที่มีความหลากหลาย จุดมุ่งหมายทางการศึกษากลายเป็นปริญญาบัตรมากกว่าการพัฒนาทักษะอาชีพ และทักษะชีวิต ทำให้เด็กจำนวนมากไม่รู้จักตัวเอง ก่อให้เกิดปัญหาการเลิกเรียน (drop out) และปัญหาการลาออกจากงานในภายหลังนอกจากนั้น ผลจากการจัดการศึกษาที่เน้นความเป็นเลิศทางวิชาการจนบั่นทอนคุณภาพของผู้เรียน ด้วยการประเมินผลและตัวชี้วัดคุณภาพการศึกษาที่ยังไม่หลากหลาย เน้นการวัดผลจากคะแนนสอบเท่านั้น คัดแต่คนเรียนเก่ง จนอาจละเลยศักยภาพของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ทำให้องค์ความรู้ท้องถิ่นและความสามารถของนักเรียนที่มีความแตกต่างหลากหลายทั้งเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรมค่อยๆ สูญหายไป

2. ความเลื่อมล้ำทางการศึกษาสูง

หากอ้างอิงตามรายงานบทวิเคราะห์ถึงปัญหาทางการเมืองไทยในช่วงสิบปีที่ผ่านมา โดยเว็บไซต์ The Economist ที่แม้รายงานนี้จะเผยแพร่ตั้งแต่ปี 2560 แล้ว แต่ก็ยังให้มุมมองผลกระทบของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่เป็นสาเหตุหลักก่อให้เกิดความไม่เสถียรทางการเมือง

ของไทยตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมาไว้ได้อย่างชัดเจนรายงานฉบับนี้ระบุว่า ที่ผ่านมานักปฏิรูปการศึกษาในประเทศไทยมีความคิดที่จะลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาระหว่างคนรวยในเมืองกับคนจนในแถบชนบท เพราะความแตกต่างพวกนี้เป็นหนึ่งในสาเหตุของความตึงเครียดทางการเมืองที่มีมาเป็น 10 ปี ขณะที่พ่อแม่เด็กที่มีฐานะดีสามารถส่งไปเรียนเมืองนอกหรือโรงเรียนกวดวิชาได้ แต่คุณภาพการศึกษาโดยเฉพาะในชนบทยังต่ำอยู่มาก ทั้งที่งบประมาณที่ทุ่มให้กับการพัฒนาภาคการศึกษาภายในประเทศในแต่ละปีสูงกว่า 25% ของงบประมาณประเทศ ที่สุดแล้ว ในตอนท้ายของรายงานฉบับนี้ยังชี้ว่า การเรียนแบบท่องจำนั้นพบเจอได้ทั่วไปในระบบการศึกษาไทย อีกทั้งประเทศไทยยังขาดแคลนบุคลากรครูในวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์อย่างเห็นได้ชัด

3. ประสิทธิภาพการบริหารทรัพยากรต่ำ

ทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในภาคการศึกษา นั่นคือ **ครู** เพราะปัญหาการขาดแคลนครูนั้นเป็นปัญหาเรื้อรังที่มีความรุนแรง และเป็นปัญหาที่สะสมมาตั้งแต่ในชั้นประถมศึกษา การจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษา โดยเฉพาะทรัพยากรครูให้เพียงพอ เป็นธรรม และมีประสิทธิภาพจึงเป็นความท้าทายหลักของทุกพรรคการเมืองที่จะเข้ามาบริหารประเทศต่อไป ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญเป็นลำดับต้นๆ เพราะในช่วงกว่าทศวรรษที่ผ่านมา เราได้เห็นแล้วว่าค่าใช้จ่ายต่อนักเรียนหนึ่งคนมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ในขณะที่โรงเรียนส่วนมากซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็กในชนบท ยังมีครูสอนไม่ครบชั้นและวิชา อีกทั้งยังมีอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ไม่เพียงพอ จึงไม่น่าแปลกใจที่มีโรงเรียนจำนวนมากในประเทศไทยที่ไม่มีความสามารถจัดการศึกษาที่มีคุณภาพได้ และหากจะวิเคราะห์เชิงระบบ พบว่า (สมเดช สีแสง.2549)

3.1 **ระดับนโยบาย** ในเรื่องเกี่ยวกับนโยบายซึ่งเป็นระดับประเทศ จะเห็นได้ว่า รัฐบาลหลายยุคยัง ให้ความสำคัญกับเรื่องการศึกษาในระดับรองเมื่อเทียบกับปัญหาด้านอื่นๆ

3.2 **ระดับผู้ปฏิบัติ** ในระดับผู้ปฏิบัติอันดับแรกก็ต้องนึกถึงครู ผู้ให้ความรู้ ประสิทธิประสาทวิชา เป็นผู้ถ่ายทอดให้กับนักเรียน ปัจจุบันครูที่เป็นครูด้วยจิตวิญญาณเหลืออยู่น้อยแล้ว และยังมีเรื่องของการประเมินผล ความเจริญก้าวหน้าในอาชีพโดยเฉพาะการเลื่อนวิทยฐานะไม่ได้วัดจากความสำเร็จของนักเรียน แต่วัดจากผลงานทางวิชาการ

3.3 **ระบบการศึกษาเป็นระบบป้อนเข้าอย่างเดียว** ไม่มีการแลกเปลี่ยนกันหรือมีก็น้อยมาก มีการสนใจใฝ่หาความรู้ด้วยตนเองน้อย ทำให้เด็กคิดไม่เป็นวิเคราะห์ไม่เป็น ยิ่งมีการเน้น ย้ำด้วยการสอบโดยอาศัยความจำเป็นหลักนักเรียนก็จะท่องจำอย่างเดียว ที่ซ้ำร้ายกว่านั้น สังคมปลูกฝังให้ นักเรียนต้องเป็นคนเก่ง ซึ่งนักเรียนก็จะแข่งกันโดยไม่คิดถึงเรื่องอื่น ๆ เมื่อผิดหวังรุนแรงก็ไม่สามารถแก้ ปัญหาตนเองได้ นอกจากนั้นการเรียนการสอนในโรงเรียนก็ไม่มีมาตรฐานเดียวกัน เครื่องมืออุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอนก็แตกต่างกันมาก ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนรัฐบาลด้วยกัน หรือโรงเรียนเอกชนต่างจังหวัด นั้นไม่มีอุปกรณ์สื่อการสอนเลยในขณะที่กรุงเทพฯ มีมากมาย ทำให้เด็กมีมาตรฐานไม่เหมือนกัน และนำเกณฑ์เดียวกันมาวัดทำให้เกิดความล้มเหลวทางการศึกษา”

ดังนั้น ผู้เขียนในฐานะที่เป็นคนหนึ่งที่ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารรัฐกิจรวมถึงปฏิบัติหน้าที่เป็นครูชำนาญการพิเศษ และหัวหน้างานแนะแนว จึงขอเสนอแนวทางการบริหารการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21 โดยใช้ทฤษฎีการบริหารการศึกษาเชิงระบบ (System Theory) เป็น แนวคิดและทฤษฎีอ้างอิง ในบรรดาแนวคิดและทฤษฎีทางการบริหารการศึกษาที่มีการเรียนการสอนอยู่ใน วงการวิชาการอย่างกว้างขวางนั้นมีอยู่จำนวนมาก ในที่นี้ผู้เขียนขอเลือกใช้ทฤษฎีการบริหารการศึกษาเชิงระบบ (System Theory) มีลักษณะการดำเนินงานดังนี้

1) **ทฤษฎีเชิงระบบมีความเชื่อว่า** ระบบจะต้องเป็นระบบเปิด (Open System) กล่าวคือ จะต้อง มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมโดยได้รับอิทธิพลหรือผลกระทบตลอดเวลาจากสภาพแวดล้อม

2) **มีรูปแบบของการจัดลำดับ** (The Hierarchical Model) ในลักษณะของระบบใหญ่และระบบย่อยที่สัมพันธ์กัน

3) **มีรูปแบบของปัจจัยป้อนเข้าและผลผลิต** (Input Output Model) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงผลของ การปฏิสัมพันธ์ที่มีกับสิ่งแวดล้อม โดยเริ่มต้นจากปัจจัย กระบวนการ และผลผลิตตามลำดับ เป็นองค์ ประกอบของระบบ

4) **แต่ละองค์ประกอบของระบบจะต้องมีส่วนสัมพันธ์กัน หรือมีผลกระทบต่อกันและกัน** (The Entities Model) หมายความว่า ถ้าองค์ประกอบของระบบตัวใดตัวหนึ่งเปลี่ยนไปก็จะมีผลต่อการปรับ เปลี่ยนขององค์ประกอบตัวอื่นด้วย

5) **ทฤษฎีเชิงระบบเชื่อในหลักการของความมีเหตุผลของสิ่งต่างๆ** (Cause and Effect) ซึ่งเป็นหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่สามารถพิสูจน์ได้ ทฤษฎีเชิงระบบไม่เชื่อว่าผลของสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง เกิดจากเหตุเพียงสาเหตุเดียว แต่ทฤษฎีเชิงระบบเชื่อว่าปัญหาทางการบริหารที่เกิดขึ้นมักจะมาจาก สาเหตุที่มากกว่าหนึ่งสาเหตุ

6) **ทฤษฎีเชิงระบบจะมองทุกๆ อย่างในภาพรวม**ของทุกองค์ประกอบมากกว่าที่จะมองเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งของระบบ

7) **ทฤษฎีเชิงระบบคำนึงถึงผลของการปฏิบัติที่เป็น "Output"** หรือ "Product" มากกว่า"Process" ซึ่งผลสุดท้ายของงานที่ได้รับอาจมีมากมายหลายสิ่ง ซึ่งก็คือ ผลกระทบ (Outcome or Impact) ที่เกิดขึ้นตามมาในภายหลังนั่นเอง

8) **ทฤษฎีเชิงระบบจะมีกระบวนการในการปรับเปลี่ยน** และป้อนข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เพื่อบอกให้รู้ว่าระบบมีการเบี่ยงเบนอย่างไร ควรจะแก้ไขที่องค์ประกอบใดของระบบ ซึ่งก็คือ การวิเคราะห์ ระบบ (System Analysis) นั่นเอง

อนึ่ง ระบบของทฤษฎีบริหารการศึกษาเชิงระบบ (ระหว่าง ค.ศ. 1970-ปัจจุบัน) ประกอบด้วย (วรภัทร์ ภู่เจริญ, 2548)

1) **ปัจจัยนำเข้า** (Input) หมายถึง ทรัพยากรทางการบริหารทุกๆ ด้าน ได้แก่บุคลากร (Man) งบประมาณ (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Materials) การบริหารจัดการ (Management) และแรงจูงใจ (Motivations) ที่เป็นส่วนเริ่มต้นและเป็นตัวจักรสำคัญในการปฏิบัติงานขององค์การ

2) **กระบวนการ** (Process) คือ การนำเอาปัจจัยหรือทรัพยากรทางการบริหารทุกประเภทมาใช้ใน การดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ เนื่องจากในกระบวนการจะมีระบบย่อยๆ รวมกันอยู่หลายระบบครบ วงจร ตั้งแต่การบริหาร การจัดการ การนิเทศ การวัดและการประเมินผล การติดตามตรวจสอบ เป็นต้น เพื่อให้ปัจจัยทั้งหลายเข้าไปสู่กระบวนการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) **ผลลัพธ์** (Product or Output) เป็นผลที่เกิดจากกระบวนการของการนำเอาปัจจัยมาปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

4) **ผลกระทบ** (Outcome or Impact) เป็นผลที่เกิดขึ้นภายหลังจากผลลัพธ์ที่ได้ ซึ่งอาจเป็นสิ่ง ที่คาดไว้หรือไม่เคยคาดคิดมาก่อนว่าจะเกิดขึ้นก็ได้ ดังนั้น สามารถนำทฤษฎีเชิงระบบมาวิเคราะห์เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21 ได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ด้านปัจจัยนำเข้ากับระดับนโยบาย ในระดับนโยบายนี้ เป็นการให้ความสำคัญต่อการจัดวางเรื่องปัจจัยนำเข้า (Input) สู่ระบบการ ศึกษา กล่าวคือเป็นการคำนึงถึงองค์ประกอบที่สำคัญๆ การจัดการศึกษาดังนี้ (1) ปรัชญา ปณิธาน และ วัตถุประสงค์ (2) หลักสูตร (3) ครู (4) นักเรียน (5) แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ (6) อาคารสถานที่และ สภาพแวดล้อม (7) ระบบบริหารจัดการ (8) งบประมาณ ด้วยว่าปัจจัยนำเข้าเหล่านี้จะเป็นเครื่องมือวัด ความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นต่อเนื่องจากการได้มีการจัดการศึกษา หากไม่ให้ความสำคัญ กับปัจจัยนำเข้าเหล่านี้ เป็นต้นว่าไม่ให้ความสำคัญเรื่องหลักสูตร เนื้อหาหลักสูตรที่ไม่ได้มาตรฐาน บุคลากรทางการศึกษาที่ไม่มีประสิทธิภาพมาจัดการเรียนการสอน ผลเสียที่เกิดจากการจัดการศึกษาที่ไม่ได้มาตรฐานจึงตกกับผู้เรียน ดังนั้น การให้ความสำคัญในระดับนโยบายก็คือการให้ความ สำคัญในเรื่องปัจจัยนำเข้าในทฤษฎีการศึกษาเชิงระบบนั่นเอง

2. **การวิเคราะห์ด้านกระบวนการ ผลผลิตและผลกระทบกับระดับผู้ปฏิบัติและระบบการศึกษาของไทย** ส่วนในระดับผู้ปฏิบัติการและการจัดระบบการศึกษาของไทยเพื่อนำไปสู่การปฏิบัตินั้น หากมอง จากทฤษฎีการบริหารการศึกษาเชิงระบบก็คือการให้ความสำคัญในกระบวนการ (Process) ซึ่งประกอบไปด้วย (1) การเรียนการสอน (2) การบริการวิชาการแก่สังคม (3) การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม (4) การวิจัย (5) ระบบประกันคุณภาพ หมายความว่าเป็นการนำเอาปัจจัยหรือทรัพยากรทางการบริหารทุกประเภทมาใช้ในการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ปัจจัยทั้งหลายเข้าสู่กระบวนการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้นว่าการนำความรู้ทางวิชาการที่มีอยู่ในระบบมาใช้ในการบริการวิชาการแก่สังคมเพื่อให้สังคมได้รับประโยชน์จากความรู้ขององค์การ ตลอดจนองค์การก็ได้มีการทำวิจัยเพื่อแก้ปัญหาในสังคม และเสริมสร้างแนวความรู้ใหม่ขึ้นในสังคมด้วย ตรงกันข้าม หากกระบวนการเหล่านี้ไม่มีประสิทธิภาพแล้ว ความรู้ ใหม่ๆ สำหรับแก้ปัญหาและชี้นำสังคมก็จะเกิดขึ้นไม่ได้ ดังนั้น ทุกองค์ประกอบในกระบวนของทฤษฎีเชิง ระบบจึงนับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง และผลผลิต (Output) ในทฤษฎีการบริหารการศึกษาเชิงระบบ ได้แก่ ผลผลิต ซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการของการนำเอาปัจจัยมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ดังนั้น ในเรื่องผลผลิตนี้จึงเป็นการวัดและประเมินผลการใช้ปัจจัยนำเข้าและนำ กระบวนการที่มีมาบูรณาการเพื่อการปฏิบัติการ โดยหากไม่มีระบบนี้แล้ว การดำเนินการจัดการศึกษาก็จะไม่ทราบสถานการณ์การดำเนินการได้ ซึ่งย่อมจะส่งผลต่อการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาในช่วงต่อๆ ไป ได้กล่าวคือการจะพัฒนาต่อไปจะทำได้ยากยิ่งหากไม่มีการวัดและประเมินผลนั่นเอง ส่วนผลกระทบ (Impact) ในทฤษฎีการบริหารการศึกษาเชิงระบบ ได้แก่ ผลกระทบต่อสังคม ซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นภายหลังจากการเกิดผลลัพธ์ ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่คาดไว้หรือไม่เคยคาดคิดมาก่อนว่าจะเกิดขึ้นก็ได้ ดังนั้นในลำดับนี้ จึงเป็นการพิจารณานำผลการปฏิบัติที่ได้รับการยอมรับไปพัฒนาเป็นรูปแบบที่เป็นสากลในเชิงการปฏิบัติการในองค์การ โดยผลกระทบนี้ต้องสามารถตรวจสอบถึงความ

สมเหตุสมผลกับทุกองค์ประกอบของทฤษฎีเชิง ระบบด้วย คือ ต้องสามารถเชื่อมโยงได้กับปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลลัพธ์ด้วย จึงจะนับว่าดีที่สุด

บทสรุป

การวิเคราะห์การบริหารการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21 โดยใช้ทฤษฎีบริหารการศึกษาเชิงระบบ (System Theory) ที่ผู้เขียนกล่าวแสดงมาแล้วข้างต้นย่อมทำให้เห็นผลเชิงประจักษ์ ว่าการบริหารหรือการจัดการศึกษานั้นไม่ใช่เรื่องง่าย แต่ก็ไม่ใช่เรื่องยากเกินไป กล่าวคือสามารถบริหาร จัดการได้อย่างเป็นรูปธรรม หากได้มีการให้ความสำคัญในระบบการจัดการทุก ๆ ขั้น ได้แก่ ต้องให้ความสำคัญตั้งแต่ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Output) และ ผลกระทบ (Impact) นั่นเอง ดังนั้น ในที่นี้จึงกล่าวได้ว่าการศึกษาจะสามารถพัฒนาได้ในทุกๆ เรื่องในสังคมแน่นอน แต่ก็ขึ้นอยู่กับการดำเนินการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบและมีระเบียบแบบแผนมากน้อยเพียงใด ด้วยว่าหากได้จัดการอย่างเป็นระบบตามทฤษฎีเชิงระบบแล้ว ทุกอย่างที่เกิดขึ้นในวงการการศึกษาซึ่งเป็นที่เชื่อว่าจะเป็นเครื่องมือพัฒนาคนและสังคมได้อย่างแท้จริงก็จะเกิดขึ้นอย่างมีทิศทาง ดังคำกล่าวของร้อยตำรวจเอก หญิงอาภรณ์ รัตน์มณี ที่ว่า “การแก้ปัญหาการศึกษา บุคลากรที่เกี่ยวข้องจะต้องร่วมมือร่วมใจกันทั้งระบบ เริ่มตั้งแต่ผู้ที่จะมากำกับดูแลงานทางด้านการศึกษา รัฐบาลจะต้องแต่งตั้งบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีวิสัยทัศน์ทางด้านการศึกษาจริงๆ มารับผิดชอบ นอกจากนั้นการกำหนดหลักสูตรการเรียนการสอนจะต้อง กำหนดให้มีหัวข้อวิชาคุณธรรม จริยธรรมไว้ในทุกหลักสูตรทุกระดับ จะต้องเพิ่มขวัญและกำลังใจให้กับครู การเลื่อนวิทยฐานะของครูต้องมีความเหมาะสมและเป็นธรรม และที่สำคัญในส่วนของผู้ปกครอง สื่อมวลชน สถาบันทางศาสนา ต้องแสดงบทบาทและหน้าที่ในการมีส่วนรวมกับการพัฒนาการศึกษาได้ด้วย” สามารถแสดงได้ดังภาพที่ 1 ดังนี้

การบริหารการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21

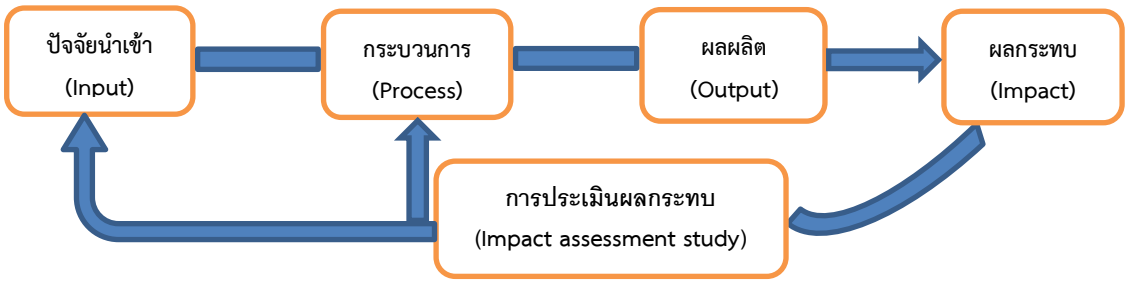

ภาพที่ 1 การบริหารการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

1. เจริญ สุวรรณโชติ. (2537). **ทฤษฎีบริหาร.** กรุงเทพฯ: ตาวันพลับบลิชชิ่ง.
2. นิพนธ์ กินาวงศ์. (2543). **หลักบริหารการศึกษา.** พิษณุโลก:ตระกูล.
3. พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ). (2547). **การครองตน ครองคน และครองงาน หลักปฏิบัติสำหรับผู้ บริหารและคนทำงาน.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
4. วรภัทร์ ภู่เจริญ. (2548). **องค์กรแห่งการเรียนรู้และการบริหารความรู้.** กรุงเทพฯ:อริยชน.
5. สมยศ นาวีการ. (2540). **การบริหารและพฤติกรรมองค์การ.** กรุงเทพฯ:ผู้จัดการ.
6. สมเดช สีแสง. (2549). **คู่มือบริหารโรงเรียนสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ.** นครสวรรค์ : ริมปิงการพิมพ์
7. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2548). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545.** กรุงเทพฯ: สกายบุกส.
8. สาโรช บัวศรี.(2549). **การศึกษา ปรัชญาการศึกษา ประชาธิปไตยและจริยธรรม.** กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
9. Cartwright สำนักวิทยบริการ. 2554. **การศึกษาขั้นพื้นฐาน.** มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา. นครราชสีมา: สืบค้นเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2562, จาก http://arc.nrru.ac.th/be/body/base_study2.htme; อ้างอิงจาก (Cartwright, (1970, p. 407)).